

בסיס הדיון בגמרא מתמקד על כלל הקרוי: "יִיאֹשׁ

בסיס הדיון בגמרא מתמקד על כלל הקרוי: ”יִיאֹשׁ שלא מדעת”.

"יִיאֹשׁ שלא מדעת" - הנחת יסוד בדבר ויתור של אדם, על דבר בעל ערך שאיבד או שיצא מרשותו, ללא ידיעתו הישירה.

רש"י

יִאֹשׁ דְּלא מִדַּעַת - דבר שסתמו יאוש, לכשידע שנפל ממנו, וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן.

רש"י:
יאוש דלא מדעת - דבר שסתמו יאוש, לכשידע שנפל ממנו, וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן.

לפנינו סוגיה המבררת את כוונתם הפנימית של בני אדם, כאשר משתמשים ברכושם, או מוציאים דבר בעל ערך מרשותם בהעדרם.

בעניין זה אנו עדים לשתי דעות בגמרא:

האחת - דעתו של אביי הסובר ש"יִיאֹשׁ שלא מדעת" לא מהווה ייאוש.

השנייה - היא דעתו של רבא הסובר ש"יִיאֹשׁ שלא מדעת" מהווה ייאוש.

 להלן הסוגיה:

למדו:
תא שמע: כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה? הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות, אם חושש משום גזל - אין תרומתו תרומה, ואם לאו - תרומתו תרומה.

הגמרא קובעת: תוקף חלות תרומה שאדם אחר תורם ללא ידיעת הבעלים, תלוי ברצון הבעלים.

רש"י:

שלא מדעת - בעלים.

וליקט - לצורך בעל הבית.

ואם חושש - בעל הבית, ומקפיד על מה שעשה זה.

משום גזל - שתרם תרומתו בלא רשותו.

הכוונה

תמונתהעמוד הראשון של ספר המשנה

מבארים:
ב ומנין הוא יודע אם חושש משום גזל ואם לאו? הרי שבא בעל הבית ומצאו, ואמר לו "כלך אצל יפות", אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה.

רש"י:
כלך אצל יפות - היה לך לילך אצל יפות לתת מהן לכהן.

מאירים:
ב וכי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, אמאי? בעידנא דתרם הא לא הוה ידע!

רש"י:
לא הוה ידע - אלמא: כיון דלכי ידע דניחא ליה - אמרינן: מעיקרא נמי ניחא ליה, ולענין יאוש נמי, כיון דלכי ידע מייאש - מעיקרא נמי הוי יאוש.

מפרשים:
ד תרגמה רבא אליבא דאביי: דשויה שליח.

רש"י:
שלא מדעת - בעלים.

הגמרא מסיקה: מדובר כאן בשליח מטעמם של הבעלים. מכאן יש להביא בחשבון כי היחס בין

הבעלים לבין השליח הוא יחס המבוסס על היכרות מוקדמת ואינו יחס מקרי.

אם כך, אי הודאות הנותרת היא בעניין מידת וסוג הפירות הנתרמים מידי השליח.

עוד משתמע:
ה הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דלא שוויה שליח מי הויא תרומתו תרומה? והא "אתם גם אתם" אמר רחמנא לרבות שלוחכם, מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם - לדעתכם.

קיימת זיקה בין דעתו של השליח לדעת הבעלים. זיקה זו מלמדת על הבנות מוסכמות בין הבעלים לבין השליח.

רש"י:
אתם גם אתם - כן תרימו גם אתם, מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה, שהשליח שתרם תרומתו תרומה, וכיון דשליחות מהכא נפקא לן - על כרחך שלוחכם דומיא דאתם בעינן.

אף שלוחכם לדעתכם - שהבעלים מינוהו שליח.

הצעה נוספת:
ו אלא הכא במאי עסקינן - כגון דשויה שליח, ואמר ליה: זיל תרום, ולא אמר ליה תרום מהני. וסתמיה דבעל הבית כי תרום - מבינונית הוא תרום, ואזל איהו ותרם מיפות. ובא בעל הבית ומצאו, ואמר ליה "כלך אצל יפות", אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה.

בעלי הפירות מינו שליח, ונתנו הוראה כללית לתרום מפירותיהם. ההנחה היא כי האדם הסביר תורם בדרך כלל, מהפירות הבינוניים שברשותו. בסוגייתנו, השליח תרם מהפירות המשובחים יותר. בזמן שהגיע בעל הבית הוא שאל את השליח - מדוע לא תרמת מהמשובחים עוד יותר?

ביאורים:

ביאורים: הכי נמי מסתברא: גם כך מסתבר | דאי סלקא דעתך: שאם תעלה על דעתך | מי הויא: האם יהיה | הכא במאי עסקינן: כאן, במה אנו עוסקים | זיל: לך | מהני: אלו | אקלעו: הזדמנו/הגיעו | בוסתנא: פירדס/ מטע של עצים | איית: הביא/ הביאה | אריסות: הסכם בין בעלי קרקע לבין אחרים בדבר עבודה | ושדא: הניח | קמיייה: לפנייהם | אדהכי: בינתיים | אתא: בא | אשכחינהו: מצא אותם | אייתית: הבאת | שפירתא: היפות | השתא: עכשיו | הכי: כך | וניחא ליה: נוחה לו | הכא: כאן | כסיפותא: נושה/ חוסר נעימות.

במקרה זה, אם אכן נמצאו פירות יפים יותר, אזי מתבררת כוונתם החיובית של הבעלים, ואם לאו התרומה אינה תקפה.

מתארים:
י אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק, אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמיייהו. אמימר ורב אשי אכלי, מר זוטרא לא אכיל. אדהכי אתא מרי בר איסק, אשכחינהו, ואמר ליה לאריסיה: אמאי לא אייתית להו לרבנן מהנך שפירתא? אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא: השתא אמאי לא אכיל מר? והתניא: אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה!

האם הסכמת הבעלים בפה לגבי אכילה מפירותיו מהווה היתר לאכול מהן או שמא לא?

מסקנה:
ה אמר להו, הכי אמר רבא: לא אמרו "כלך אצל יפות" אלא לענין תרומה בלבד, משום דמצוה הוא, וניחא ליה. אבל הכא - משום כסיפותא הוא דאמר הכי.

במקרה הנדון, הסכמת בעלי השדה לנוכחים לאכול מן הפירות נובעת מבושה, היינו - חוסר נעימות.

על כן אכילה זו נחשבת שלא על דעתם החופשית של הבעלים.

עולה מן הסוגיה:
אמירתו של אדם בדבר הסכמה להשתמש בממונו, חפציו או רכושו אינה מהווה בהכרח היתר לשימוש או הנאה בהם, אלא נדרשת בחינת כלל הנסיבות, ובפרט מעמדם וחירותם של הבעלים, בעת הבעת הסכמתם לשימוש בזכויותיהם השונות.

ביאורים:

תלמוד בבלי
אורן כהן

חושבים חז"ל

עיקר התלמוד

הכוונה

מסכת בבא מציעא דף כ"ב עמוד א

גמרא, רש"י, תוספות

חושבים חז"ל, הם אוצרות רוח המציעים חוויה לימודית יסודית בסוגיות התלמוד. הקובץ שבידכם מצביע על מסרים עיקריים העולים מן הסוגיה התלמודית. הקובץ מכיל הסברים מילוליים ואיורים המדגישים את עקרונות הסוגיה ואת דעותיהם השונות והמרתקות של התנאים והאמוראים.

סוגייתנו עוסקת ביחס בין ההבעה המילולית של בני אדם בדבר הסכמתם לשימוש בחפציהם וברשותם לבין רצונם הפנימי בעניין זה.

דוא"ל: orencohen101@gmail.com

© כל הזכויות שמורות לאורן כהן ירושלים.
אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לחרום, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבקובץ זה. שימוש מסחרי בו אסור בהחלט. אלא ברשות מפורשת וככתב מהמחבר.